

tí, ale ve svých nejlepších chvílích byl Pecka i ryzím umělcem a vtípným glosátorem své doby.

Zbyněk Fišer a Luisa Nováková se stávají dědici odkazu dvou významných odborníků, kteří kdysi působili na témž pracovišti – Jiřího Levého, zakladatele naší vědecké teorie překladu, a znalce literatury pro děti a mládež Františka Tenčíka. Fišer píše o tvořivosti v překládání veršů (svou stať dokládá zajímavými příklady, čerpanými většinou z oblasti konkrétní poezie) a Nováková hodnotí díla, která dětem a mládeži adresovali ruralističtí autoři z okruhu někdejší revue Sever a východ Václav Prokúpek, František Křelina, Josef Knap a Jan Knob.

J. RAMBOUSEK

Česká filozofie mezi dvěma světovými válkami*

Nová knížka brněnských autorů přináší další výpravu do dějin české filozofie. Chce přispět ke zmapování velmi pestrého a plodného meziválečného období, kdy u nás působila celá řada osobností nejrůznějšího zaměření. I když jen několik z nich zasáhlo výrazněji do vývoje evropské filozofie, zaslouží si i další autoři naši pozornost a zájem.

Text nabízí pokus o sevřenou výpověď, která se neomezuje jen na slovníkový výčet osobností, ale všímá si dobových kontextů i vzájemných vazeb. Jeho autorům se tak podařilo vytvořit práci, kterou je možné považovat za důstojné pokračování stylu známé studie J. Popelové.

Výklad se otevírá stručným bodovým přehledem historického vývoje filozofování u nás. Vlastní text včetně vkládaných ukávek nás pak plynuce provází myšlenkovým světem autorů první poloviny minulého století. Od Masaryka se vydává k peripetiím i speci-
fčnosti českého pozitivismu i k protestant-

ským myslitelům. Kontrapunktem je potom jednak tvorba autorů katolických, jednak kritická reakce na pozitivismus. Ta našla svůj výraz v „boji za svobodu české filozofie“ u autorů z okruhu Ruchu filozofického, ale i u výrazné solitérní osobnosti L. Klímy.

Studie také zkoumá vliv pragmatismu v české kultuře (nejen K. Čapek) i směřování k existenciální a fenomenologické linii filozofie. V textu jsou připomenuty také některé naše ženy – filozofky a nalezneme tu i představitele marxistického myšlení. Mimo to ovšem text nabízí i výpověď o vazbách naší filozofie k dalším oborům (přírodověda, právo, sociologie, psychologie). Obraz filozofie zkoumaného období ještě dokreslují poznámky o dobových odborných časopisech a také připomínka dvou významných mezinárodních filozofických kongresů, které se u nás konaly ve 30. letech.

Kratičký závěr pak přináší pokus o stručnou charakteristiku nosných témat českého filozofického myšlení meziválečného období. Autoři tu zdůraznili především stálou přítomnost humanistického kontextu v promyšlení „národní“ otázky i snahu našich filozofů vyrovnat se důstojně a tvořivě s cizími filozofickými vlivy.

Studie jako celek čtenáři podává hutný a zároveň čtivý pohled na jednu z důležitých a zajímavých etap vývoje českého myšlení. Dobrý dojem (posílený i elegantní obálkou) však poněkud kazí některé formální drobnosti. Větší péče měla být věnována jednotné úpravě členění kapitol. Údaje v rejstříku někdy neodpovídají skutečnému stránkování bibliografie a některým portrétům chybí určení (např. s. 36). Tyto detaily však rozhodně nejsou podstatným znehodnocením textu, který díky své kvalitě, erudici i jasnému stylu nalezne jistě mnoho čtenářů.

P. JEMELKA

*Autoři: J. Gabriel, H. Pavlincová, J. Zouhar, vydala Masarykova univerzita, Brno, 2001, 120 s.

I n o c e n c A r n o š t B l á h a R O D I N N Á K R O N I K A

Dne 12. dubna 1954 zpopelněn byl v brněnském krematoriu jeden z mých nejlepších a nejdůvěrnějších přátel, Jiří Jiráček, profesor italštiny na brněnské obchodní akademii a lektor italštiny na Masarykově univerzitě v Brně. Znal jsem se s ním již z doby univerzitních studií, kdy jsme spolu chodili na Jarníka, Mourka a Krause, na Vrchlického, Hostinského a Vlčka. Byl také členem naší literární družiny „Renaissance“, o níž jsem již dříve psal, ač sám literárně činný nebyl. I později po skončení univerzitních studií zůstali jsme v důvěrném přátelském spojení. Navštěvoval nás často v Novém Městě, a i později v Litomyšli, neboť sám pocházel z Osíku u Litomyše, kam nás též jednou na selský statek svých rodičů pozval na posvícení. R. 1908 byl s námi v Paříži a zvláště společný pobyt u moře v bretaňském Saint-Brieuc zanechal v nás mnoho krásných společných vzpomínek. Když jsme se z Nového Města dostali do Brna, byla příležitost k častějším osobním stykům. Zvláště v době, kdy jsem založil Pokrokovou stranu a když jsem pak kandidoval, vyvíjel v naší straně jako její pečlivý a svědomitý pokladník, velmi horlivou činnost. Zůstával dlouho svobodný a vřdycky toužil najít si nějakou „zdravou venkovskou dívčinu“. Oženil se pak se selskou dcerkou z Křižanova, ale, zdá se, že jeho manželství nebylo takové, jako si je představoval. Jeho paní byla mlčenlivá, uzavřená a někdy až urážlivě nespolečenská. Od té doby také naše styky staly se řidšími. Setkával jsem se s ním na fakultě, kde míval svůj kurs italštiny po mých přednáškách. Bylo na něm patrné, že je jaksi ustaraný a zamlklejší a že jeho dřívější srdečnost ochladla. Měl jedinou dceru, k níž vroucně lnul, a která se provdala za bulharského inženýra. Když pak jednou všichni Bulhaři v cizině, v důsledku neklidných domácích událostí, dostali rozkaz vrátit se do své vlasti, musili odjet i jeho zeť s jeho dcerou. To asi hodně též přispělo k jeho pochmurnější životní náladě. Naposledy jsem ho potkal asi rok před jeho smrtí. Byl jaksi rozmrzelý a málomluvný a když jsem se ho ptal po příčině, odpověděl, že by to bylo dlouhé povídání. Psal jsem mu pak a žádal jsem ho o schůzku, abychom si trochu od srdce popovídali. Neodpověděl mi, neodpověděl ani na druhý můj dopis. Ale to už bylo asi pod vlivem jeho nemoci, o jejíž beznadějnosti asi věděl. Zemřel na rakovinu žaludku. Ještě tři dny před svou smrtí přednášel na fakultě. Když byl dopraven do nemocnice na vyšetření, vrátili jej z nemocnice po vyšetření domů jako případ naprosto beznadějný. Jeho rodina neposlala ani mně, ani Špiškoví, kteří jsme byli jeho nejdůvěrnější přátelé, úmrtní oznámení.

Jiráček byl jako profesor i na obchodní akademii i na fakultě velmi oblíbený. Jako přítel byl člověk zlatého srdce a nejčistší upřímnosti. Vděčíme mu, já i Eliška i náš Aleš za mnoho krásných okamžiků v našem životě. Jestliže jsme svými zkušenostmi vždy byli utvrzováni v optimistické víře v existenci dobrého člověka na světě, bylo to nesporně hlavně zásluhou těch, které jsme nazývali svými přáteli, mezi nimi v první řadě

i Jiřího Jiráčka. Žili jsme bohatě, poněvadž jsme měli okolo sebe tolik dobrých srdcí, která při nás stála věrně v dobách dobrých i zlých. Jiráček byl z nejvěrnějších a z nejobětavějších. Je-li pravda, že každý z nás nosí v sobě hřbitov všech svých předků a všech svých přátel, kteří odešli, pak na hrob Jiráčkův v našich srdcích budeme klásti vždy ty nejkrásnější pomněnky.

■ Každé neděle odpoledne k nám přichází Aleš, někdy s celou rodinou, ale častěji sám. To, co vypravuje o poměrech vysokoškolských, není příliš potěšitelné. Stále se něco reformuje, reforma stíhá reformu, než se dřívější mohla ujat a upevnit, už je tu zase nová, takže vysoké školy jsou ve stálém neklidu, ve stálé nejistotě. A nelze zjistit, kdo má zájem na tom, aby se nemohlo v klidu vědecky pracovat. Skoro to dělá dojem, jakoby někdo (ale kdo?) úmyslně sabotoval pokojný rozvoj vysokoškolské práce a vysokoškolské výchovy. Ústavy se bezdůvodně přemísťují, často tam, kde pro ně není dosti příznivých pracovních podmínek (místností, vybavení, přístrojů apod.).

Dnes se chci zmíniti jen o jedné okolnosti, která je příspěvkem k charakteristice dnešní mládeže, která vyniká zvláště neobyčejným, svému věku i svému vzdělání neúměrným sebevědomím. Aleš s určitou hořkostí konstatoval, že pocituje velkou nechuť k dnešním mladým lidem, kteří přicházejí do jeho ústavu. Počínají si velmi bezohledně, hned se bez jakéhokoli dovolení rozběhnou ke strojům a přístrojům, ohmatávají je, zkoušejí a počínají si vůbec, jakoby ho tam nebylo. A přitom, když je žádá o spolupráci, o nějaké výpočty, o zhotovení nějakého diagramu, projevují krajní neochotu a i nevědomost. Dříve když posluchač či asistent měl vstoupit ke svému profesorovi, do jeho pracovny či laboratoře, jakoby vstupoval do svatyně. A byl šťasten, když profesor měl k němu důvěru a pověřil ho nějakou spoluprací. Ale tato mládež má heslo jen brát a přijímat a nic za to nedávat. Jak se může dařit za těchto okolností výchova mladé vědecké generace?

■ V květnu t.r. žádal mne Toša, abych mu poslal svou knihu „Sociologie inteligence“. Nepsal nic podrobnějšího, ale z dopisu následujícího bylo patrné, že běží asi o překlad té knihy, poněvadž Toša připomínal, že ji po večerech „upravuje“, poněvadž je slohově dosti těžká. Informovali jsme se na celnici, je-li možno knihu poslat, a zjistili jsme, že když běží o krásnou literaturu, mohou se posílat jen knihy, které byly tištěny po r. 1953, knihy vědecké pak že musí projít cenzurou jednak komise při zdejší univerzitní knihovně, jednak vědecké komise v Praze, jejímž předsedou je filozof, prof. Rieger. Se zřetelem k těmto okolnostem jsme usoudili, že by bylo marné a bezúčelné pokoušet se o poslání knihy do USA. Nesnáz další pak spočívala v tom, že kniha se zde již do angličtiny překládá – s překladem se začalo už tehdy, když běželo o vydání této knihy v Holandsku,

jak jsem o tom již dříve psal –, a že se překlad již blíží svému dokončení. Je tu tedy nebezpečí duplikace této obtížné práce, případně nebezpečí že ten zdejší překlad dělá se nadarmo. Po poradě s překladatelem rozhodl jsem se, že požádám Tošu, aby tamní překlad zatím odložil. Vždyť poměry ve světě mohou se v brzké době upravit tak, že nastane zase volný mírový styk mezi národy, a že by pak už nebylo překážky, aby bylo použito zdejšího překladu. Uvidíme, co Toša na to odpoví.

■
K charakteristice dnešního hospodářského systému: Na venkově se platí za tele o váze 70 kg 140 Kčs (kg telecího v městě stojí 30 Kčs), za krávu o váze 520 kg 618 Kčs (1 kg hovězího ve městě 26-28 Kčs), za velké prase o váze téměř 200 kg 800 Kčs (ve městě 1 kg vepřového 34-36 Kčs), přitom za 2 selata, na něž nejsou stanoveny pevné ceny se platí 700 Kčs. Přitom se v novinách stále píše proti kulakům, protože jsou to bezcitní vykořisťovatelé. Není největší kulak a vykořisťovatel – stát? Anebo: V Novém Městě se nakládalo do vagonů žito. Jeden dělník si ve vagoně zapomněl kožich. Zjistil to, až když přišel domů. Pospíchal hned na dráhu, kde mu řekli, že vagony se žitem už odjely. Dotazem bylo zjištěno, že jsou již v Brně. Dělník se hned vypravil do Brna a svůj kožich našel. Ale jak se tak díval na vagon, zpozoroval, že jsou na něm nálepky: žito ze Sovětského svazu. K tomu netřeba poznámky.

■
Asi v polovině července dostal jsem oběžník Svazu zaměstnanců školství při ROH s oznámením, že se tam tvoří Komise vědeckých pracovníků, která má sdružit vědecké pracovníky všech oborů a zapojit je do Mezinárodní federace vědeckých pracovníků. Byl jsem žádán o svolení, aby mne mohli též zaregistrovat. Na oběžníku byla podepsána jména mně naprosto neznámá, výhradně představitelé přírodních věd, ani jeden z věd duchovních. Odmítl jsem tam vstoupit, odvoláváje se na svůj věk a na svůj zdravotní stav. Avšak 5. srpna dostal jsem nové vyzvání, abych, jako „jeden z nejvýznačnějších vědců“, mohl být zaregistrován. Najednou jsem jeden z nejvýznačnějších vědců. Moje věda byla nazvána pavědou a byla zrušena, bylo proti mé vědecké práci psáno v „Tvorbě“, byl jsem vyloučen z Akademie věd a umění, když běželo o překlad mé „Sociologie inteligence“ do angličtiny a holandštiny, bylo tomu zabráněno, když při mých 75. narozeninách jeden z mých žáků poslal do „Literárních novin“ noticku, nebyla uveřejněna – ne, v této zpolitizované vědecké organizaci není mé místo. Jsem pro vědu svobodnou, nezávislou na jakýchkoli politických předpokladech a vlivech. A nechci ani před zahraniční veřejností ani před budoucností vzbudit dojem, že jsem svým dobrým jménem podpíral prestiž něčeho, co bylo vědecké jen zdáním a reklamou, nikoli ve skutečnosti.

Dne 28. července dožil jsem se 75 let.

Dopoledne ve středu přišel dr. Hanák s nádhernou kyticí růží. Na jeho srdečné přání jsem mu odpověděl, že mám radost, že se právě mladí lidé i dnes hlásí k mým názorům. On poznamenal, že ani nevím, jak velký je okruh mladých lidí, zvláště mých bývalých posluchačů, kteří na mne vzpomínají a oceňují výchovný vliv, jímž jsem na ně působil, a že ne každý profesor se může honosit tak širokým a hlubokým ohlasem v duších a srdcích mladých lidí. Odpoledne pak přišla Jula a dr. Hájek, kteří mě překvapili umělecky vypravenou adresou, kterou mi poslali moji přátelé a žáci (napsána byla učitelem Aloisem Haškem ze Šlapanic) a krásným dárkem – obrazem od malíře Bílkovského, představujícím pohled z naší chaty v Krasoňově směrem k Sýkorovu rybníku. Tak budu mít na ten den trvalou radostnou upomínku. Jula sdělila, že jeden z mých žáků, dr. Vítek z Holešova poslal též stručnou noticku do Literárních novin, která však nebyla uveřejněna. V tisku vůbec nebylo o mém jubileu ani zmínky, což jsem přijal s určitým uspokojením. Mimoto přišli odpoledne zcela neočekávaně zástupci mladého učitelstva, p. Mojžíš a doc. dr. Vaněk, kteří mě ujistili, že mladé učitelstvo na mne a na mou práci nezapomíná, že je si dobře vědomo, co jsem pro ně svými přednáškami a spisy výchovně vykonal, a že pevně věří, že přijde zase doba, kdy Masaryk bude Masarykem, věda vědou, a kdy i má práce dojde spravedlivého uznání a ocenění.

Ve čtvrtek odpoledne pak přišli zástupci nejmladší generace bývalých mých posluchačů, dr. Čulík, dr. Gregor, dr. Brodská a měla přijít i dr. Šimková, ale ta se telefonicky omluvila, že ji zdržely mateřské povinnosti. Z blahopřejných dopisů mě zvláště potěšil dopis PSMU (Pěveckého sdružení moravských učitelů) a ing. Jar. Havlíčka, který byl mým žákem na novoměstské reálce a od té doby se mnou udržuje přátelské písemné styky.

V tisku i v rozhlase se stále mluví o překonávání norem. Ale vyrábí se nekvalitně, nedbale, zmetkovitě. Koupili jsme pastu na zuby v tubě, ale v tubě je dobrá třetina vzduchu místo pasty. Podobně v tubě s lepidlem. Některé krabičky sirek (koupen byl balíček o 10 krabičkách) jsou z 1/4 až 1/3 neplné. Poněvadž v Krasoňově v chatě musíme svítit petrolejem, koupili jsme tři malé petrolejové lampičky. Ale kroužek na skleněném podkladě, když byl k němu při nalévání petroleje přišroubován šroubek s kno-tem, byl tak nedbale přitmlen, že se ve dvou z nich uvolnil při prvním použití, takže lampičky nejsou k potřebě. Motouz na zavázání zavařeni- nových sklenic nelze v celém Brně koupit, ač se prošlo mnoho obchodů. „Už tři měsíce jsme nedostali do prodeje žádný motouz“, říká prodavač. Někdy nelze dostat ani zrnko kmínu, jindy není na trhu cibule, mrkev, kapusta, okurky, ač je doba zeleniny. Tak špatná a nedbalá je distribuce zbo-ží, taková je ta „služba lidu“. Anda chodí na zdravotní středisko se sprá-

vou zubů už od dubna, a než je ta správa skončena, je říjen. Ti, kteří mají na zdravotním středisku nějakou protekci, jsou obslouženi rychle. Ale chudému člověku to trvá celé měsíce. V Krasoňově synek „kulaka“ Reška chtěl jít na vyšší školu hospodářskou a potom se věnovat zemědělství, ale nebylo mu to dovoleno. Musil jít do průmyslové výroby, na průmyslovku ve Žďáře. Začátek školního roku byl ohlášen na den 1. září. Sjelo se tam se svými syny na 200 otců a matek, ale bylo jim oznámeno, že začátek bude až za 6 dní. A tak se s nepořízenou vraceli zase domů, někteří do míst velmi vzdálených, aby za týden nákladnou cestu podnikli znovu. Nemohlo jim to být včas oznámeno rozhlasem nebo v tisku?

Tak se šetří časem, námahou a penězi občanstva, taková je ta „služba lidu“. Jakoby to někdo úmyslně sabotoval a činil vše možné, aby občanstvo bylo drážděno a zneklidňováno.

■ Dostali jsme dopis od Dědiny, dopis krásný, ale smutný tím, co dává vytušit. Jako by se tím dopisem s námi loučil, jako by tak uzavíral ono období svého bouřliváckého, neklidného a pro vše krásné a dobré na světě zaujatého života, z něhož do našich životů proudilo tolik podnětných a zdravých vlivů, i když jsme si jeho metafyzicko-náboženské sklony musili mnohdy odmocnit do řeči dobráckých, esteticky zanícených pozemšťanů.

■ Navštívil mne můj bývalý žák dr. Blahoslav Zbořil, který za mnou i dříve často přicházel, aby si se mnou podebatoval o různých filozofických otázkách. Byl habilitován jako docent filozofie na naší fakultě, ale i v jeho případě se projevila záměrná tendence dnešního režimu – snížit sociální úroveň a sociální prestiž inteligence. Stejně tomu bylo i v případě dr. Jul. Obrdlíkové a mého asistenta dr. M. Hájka; jeho přednášky na fakultě byly zastaveny a on byl nucen přijmout místo na národní škole, aby obhájil svou existenci. Je ženatý a má dvě dcerušky. Také on se nedal zviklat nynějším nátlakem policejního státu ve svých názorech filozofických a sociálních. Vyprávěl mi, jak byl v poslední době postižen těžkými ranami osudu. On sám je přetížen různými povinnostmi školními i mimoškolními.

■ Ivan, který studuje na Vysoké škole zemědělské, přišel mi ukázat svůj zápis přednášek o marxismu-leninismu. Co prý tomu říkám? Když jsem si to přečetl, zhrozil jsem se, do jakého logického zmatku jsou uváděny duše a rozumy našich vysokoškolských posluchačů. Ostatně mě to nepřekvapilo. Víím dobře, jak smysl pro noetické a logické distinkce je slabou stránkou tohoto učení. Nejedlý prohlásil, že to je věda věd. A tu už na prvních stránkách se mluví o marxismu-leninismu hned jako o teorii, hned jako o hypotéze, hned jako o metodě. Docela ovšem v duchu nepřesného myšlení Engelsova, který v předmluvě k Marxovu spisu Die Klassen-

kämpfe in Frankreich 1848-1850, mluví o „materialistickém pojetí“, a několik řádků dále o „materialistické teorii“, na následující stránce o „materialistické metodě“ a ještě dále o „materialistické hypotéze“. Není si patrně vědom, což při jeho nepatrném vědeckém školení je pochopitelné, jaký podstatný logický a noetický rozdíl je mezi těmito jednotlivými termíny. Ale koneckonců co záleží na logice a noetice, jen když se má politika dobře! V politice zajisté dva nebo tři logické či noetické omyly mohou dát jednu pravdu. A podobně je tomu, když se vykládá poměr materiální a duševná. Co to znamená, když se řekne „das Spirituelle ist nichts andere als das im menschlichen Geiste umgesetzte und übersetzte Materielle“? Co se tím chce říci, tím „umgesetzt und übersetzt“? Je to pouhý otisk, odlesk, odraz, či je to snad zpracování! Když přece už pouhý pohled na skutečno je jeho zpracováním! Natož pak nějaký pojem či soud, či vůbec nějaká logická operace! Obraz či nějaký ornament, to přece není jen pouhý soubor linií, čar a barev, nýbrž něco zcela nového, vytvořeného syntetickou tvůrčí činností lidského ducha. Podobně akord není jen soubor několika tónů, nýbrž něco zcela nového. A co je duševno v poměru k hmotu?

Materialistický výklad dění je přijatelný – právě pro svůj primitivismus – pouze pro masu logicky a noeticky neškolenou. A ovšem i proto, že ospravedlňoval její sociální a politický primát. Neboť jako je v individuálním dění hmotno základnou duševna, tak je i v dějinném dění (historický materialismus) hospodářské dění základnou dění politicko-právního i všech ideologií. A poněvadž základním činitelem hospodářského dění je pracující třída, tedy odtud její právo na sociální prestiž i politický primát. Proto diktatura proletariátu. Uvidíme, zda se proces dějinný spokojí tímto primitivistickým výkladem a ve smyslu toho primitivistického výkladu i primitivistického zasahování do zákonitosti dějinného vývoje.

© Jan Kyzlink a další dědicové